

2013

Kształcenie zawodowe pod potrzeby regionalnego rynku pracy – przypadek Małopolski

Kształcenie zawodowe pod
potrzeby regionalnego rynku
pracy –
przypadek Małopolski

Niniejszy artykuł został opublikowany w angielskiej wersji językowej w ramach publikacji „Skills Monitoring in European Regions and Localities. State of the Art and Perspectives”, wydanej przez Rainer Hampp Verlag. Publikacja została przygotowana w związku z konferencjami międzynarodowymi European Day i Annual Meeting, które odbyły się w Krakowie w dniach 11-12 października 2012 r.

Redakcja:
dr Barbara Worek
Ewa Guzik

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonywane z podaniem źródła.

Wydawca:
Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
pl. Na Stawach 1
30-107 Kraków
tel.: +48 12 428 78 70
faks: +48 12 422 97 85
kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl

Layout środka publikacji:
Robert Krzeszowiak, www.roboska.com

Skład:
Ewa Guzik

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Kraków 2013

Spis treści

Wprowadzenie	4
I. Kształcenie zawodowe w Polsce: od reformy 1999 do reformy 2012	5
II. Małopolska: regionalne wsparcie rozwoju kształcenia zawodowego	11
III. Podstawowe problemy kształcenia zawodowego w Małopolsce: diagnoza stanu	13
IV. Inwestycje w rozwój kształcenia zawodowego w Małopolsce	16
V. „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”	18
VI. „Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce”	20
Podsumowanie	21
Bibliografia	22

Wprowadzenie

Na tle dynamicznych przemian edukacyjnych, jakie dokonały i dokonują się w Polsce w okresie ostatnich ponad dwudziestu lat, obszar szkolnictwa zawodowego cechowała inercja, brak elastyczności i zbyt słabe powiązanie kierunków i form kształcenia z potrzebami rynku pracy. Po 1999 roku dominującą ścieżką kształcenia była ścieżka ogólna, przygotowująca młodzież do podjęcia studiów wyższych, co doprowadziło do wystąpienia charakterystycznego dla Polski boomu edukacyjnego. Zrodziło też jednak napięcia na rynku pracy: pracodawcy skarżą się na trudności ze znalezieniem fachowców o odpowiednich kompetencjach zawodowych, a młodzi ludzie legitymujący się wykształceniem wyższym są zatrudniani na stanowiskach, na których nie mogą w pełni wykorzystać zdobytej podczas studiów wiedzy i nabytych umiejętności. W tej sytuacji priorytetowym wyzwaniem dla polskiego i małopolskiego rynku pracy jest reforma kształcenia zawodowego, której celem jest uczynienie z tego typu kształcenia atrakcyjnej i pełnowartościowej ścieżki rozwoju zawodowego. Równoległe z wprowadzaną w 2012 r. reformą, która ma charakter ogólnopolski, podejmowane są działania regionalne. W Małopolsce działania te koncentrują się na kilku elementach: obejmują modernizację bazy szkoleniowo-dydaktycznej szkół, dążą do rozwoju kompetencji kluczowych i zawodowych uczniów, zmierzają do podniesienia kompetencji kadr zatrudnionych w szkolnictwie zawodowym oraz stawiają w centrum uwagi dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców.

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione najważniejsze wyzwania związane z rozwojem kształcenia zawodowego w Polsce, podstawowe fakty dotyczące stanu kształcenia zawodowego w Małopolsce oraz działania, jakie są podejmowane w tym regionie w celu zwiększenia atrakcyjności tego typu kształcenia i lepszego dostosowania go do potrzeb rynku pracy.

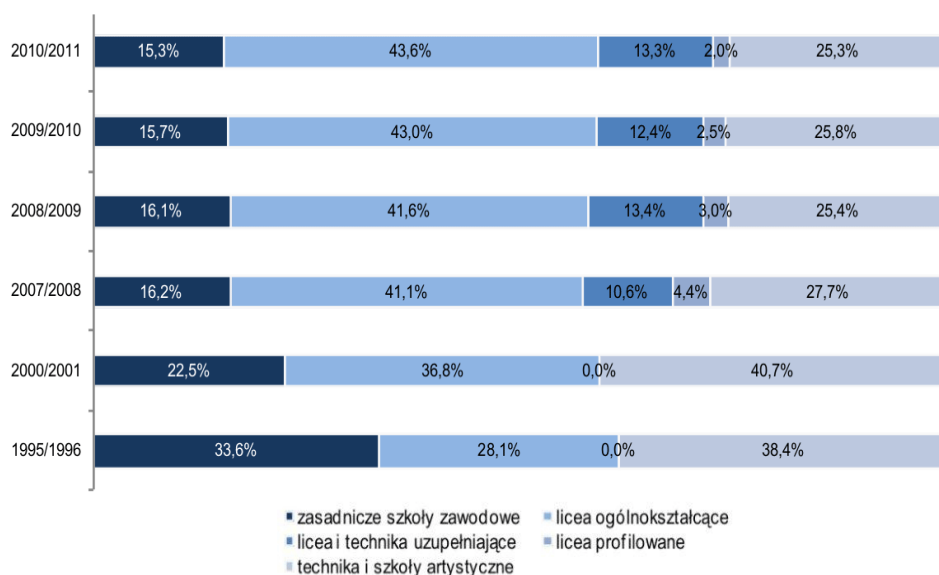
I. Kształcenie zawodowe w Polsce: od reformy 1999 do reformy 2012

W ciągu ostatnich dwudziestu lat w systemie edukacji w Polsce doszło do zmian, które można określić mianem rewolucyjnych. Ich przyczyną była konieczność dostosowania systemu szkolnictwa do wyzwań rozwijającego się wolnego rynku oraz potrzeb nowoczesnego państwa, które zamierzało zostać członkiem Unii Europejskiej i włączyć się w system globalnej, konkurencyjnej gospodarki. Ponieważ przed 1989 r. większość młodych ludzi uczyła się w szkołach zawodowych, oferujących zazwyczaj wąską specjalizację i w niewielkim stopniu rozwijających kompetencje ogólne, taki model kształcenia uznano za mało przydatny w przygotowaniu kadr potrzebnych przekształcającej się gospodarce. Sprawdzały się one w przygotowywaniu „wielkoprzemysłowej klasy robotniczej”, nie zdawały się natomiast dobrze rokować dla przygotowania wykwalifikowanych pracowników, którzy oprócz kompetencji zawodowych posiadają też umiejętności niezbędne do pracy w grupie, do skutecznego komunikowania się czy nauca się samoorganizacji (Osiecka-Chojnacka, 2007). Ograniczanie szkolnictwa zawodowego (zwłaszcza na poziomie zasadniczych szkół zawodowych) miało w dużej mierze charakter spontaniczny, gdyż wiązało się z upadkiem zakładów pracy, które utrzymywały lub wspierały szkoły zawodowe oraz ze spadkiem zainteresowania samych uczniów nauką w takich szkołach.

Proces ten spotkał się jednak z pozytywnym wsparciem polityków, publicystów i ekspertów, a następnie został wzmocniony przez przeprowadzoną w 1999 r. reformę administracyjną i oświatową (Zahorska, Walczak, 2005).

Wśród najważniejszych celów reformy oświatowej z 1999 r. było podniesienie poziomu wykształcenia Polaków poprzez upowszechnienie szkolnictwa na poziomie średnim i wyższym, podniesienie jakości kształcenia oraz wyrównanie szans edukacyjnych. Dla zrealizowania celu pierwszego przyjęto formułę 80:20, co oznaczało dążenie do zwiększenia kształcenia na poziomie ogólnym do 80%, a zmniejszenia udziału uczniów kształcących się zawodowo do 20%. Połączenie procesów spontanicznego zmniejszenia zainteresowania kształceniem zawodowym z celową polityką władz centralnych i regionalnych doprowadziło do zmian wartości wskaźników skolaryzacji w poszczególnych typach szkół w ciągu ostatnich kilku lat (Wykres 1). Podczas gdy w roku szkolnym 1995/1996 odsetek kształcących się w szkołach zawodowych w całej Polsce wynosił 34% w stosunku do 28% uczących się w liceach ogólnokształcących, to w roku 2010/2011 odsetek uczniów szkół zawodowych był prawie 2,5-krotnie niższy i wynosił 15%, a w przypadku uczniów liceów ogólnokształcących wzrósł do 44% (GUS, 2011).

Wykres 1. Uczniowie klas pierwszych szkół ogólnokształcących i zawodowych (dla młodzieży i dorosłych)

Źródło: GUS (2011): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011*.

Na wyraźny spadek zainteresowania szkołami zawodowymi w latach 1995-2007 istotny wpływ miały takie czynniki, jak: wzrost aspiracji edukacyjnych młodzieży, niski poziom nauczania w wielu takich szkołach, ich ogólnie zła opinia oraz wysokie bezrobocie wśród absolwentów tego typu szkół w porównaniu do absolwentów szkół dających wykształcenie średnie i wyższe. Wyższy poziom bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych utrzymuje się w Polsce od wielu lat, odnotowano go też w realizowanym w 2011 r. badaniu Bilans Kapitału Ludzkiego (BKL). Jak pokazano w Tabeli 1, stopa bezrobocia wśród absolwentek zasadniczych szkół zawodowych wyniosła w 2011 r. 53%, podczas gdy wśród absolwentek studiów inżynierskich wynosiła w tym samym okresie 8%. Podobnie wygląda sytuacja absolwentów płci męskiej: bez pracy pozostaje aż 34% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i jedynie 4% absolwentów studiów inżynierskich¹. Ponadto, jak pokazują wyniki badań, różnice w poziomie zatrudnienia absolwentów z wykształceniem niższym niż średnim, średnim i wyższym utrzymują się w kolejnych latach po ukończeniu szkoły.

1 Do absolwentów zaliczono tutaj osoby, które w ciągu ostatnich pięciu lat od czasu realizacji badania ukończyły naukę i jej nie kontynuują w sposób formalny.

Tabela 1. Osoby bezrobotne, zatrudnione i nieaktywne zawodowo wśród absolwentów o różnym poziomie wykształcenia

wykształcenie	Stopa bezrobocia		wskaźnik zatrudnienia		odsetek nieaktywnych zawodowo		N ogółem	
	K	M	K	M	K	M	K	M
gimnazjum lub niższe	84	45	6	28	63	49	51	65
szk. zasadnicza zawodowa	53	34	29	58	38	12	85	135
liceum ogólnokształcące	39	34	32	41	49	38	136	125
technikum	43	21	44	64	24	19	94	215
średnie inne (m.in. LP, SP)	33	35	52	62	23	4	73	50
licencjat	23	21	67	78	13	2	108	64
magister	12	15	80	80	10	5	338	178
inżynier	8	4	73	93	20	4	15	54
ogółem	26	24	56	63	24	17	900	886

Źródło: Turek, K. / Czarnik, Sz. (2012): *Wpływ poziomu wykształcenia na karierę zawodową*. W: Górniak, J. (red.), *Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku*. PARP. Warszawa.

W sytuacji, gdy na rynku pracy coraz większe znaczenie mają nie tylko kompetencje zawodowe, ale i ogólne, uczniowie szkół zawodowych okazują się pod tym względem bardzo słabo przygotowani. W badaniach Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce porównano samoocenę kompetencji ogólnych uczniów szkół zawodowych z uczniami szkół ogólnokształcących. W niemal każdej z 11 wyróżnionych klas kompetencji ogólnych – poza technicznymi i sprawnością fizyczną – uczniowie zasadniczych szkół zawodowych przegrywają ze swoimi kolegami ze szkół ogólnokształcących i techników. Sami uczniowie zasadniczych szkół zawodowych słabo oceniają się w zarówno w zakresie kompetencji matematycznych, jak i kompetencji kognitywnych, związanych m.in. z analizą informacji, streszczaniem tekstu, kompetencji komputerowych oraz związanych z samoorganizacją pracy, przejawianiem inicjatywy czy przedsiębiorczością.

Tabela 2. Średnie oceny kompetencji uczniów szkół zawodowych, liceów ogólnokształcących i techników

grupa kompetencji	szkoła zawodowa	liceum ogólnokształcące	technikum
wyszukiwanie i analiza informacji	3,16	3,53	3,33
obsługa, montowanie i naprawa urządzeń	3,07	2,32	2,81
wykonywanie obliczeń	2,86	3,2	3,03
komputer i internet	4,02	4,07	4,17
zdolności artystyczne i twórcze	2,94	3,14	2,96
sprawność fizyczna	3,94	3,69	3,86
samoorganizacja pracy i inicjatywa	3,45	3,75	3,65
kontakty z innymi ludźmi	3,94	4,05	4,03
biurowe, formalne	2,82	3,22	3,2
kierowanie i organizacja prac	3,28	3,56	3,48
dyspozycyjność	3,61	3,81	3,88

Źródło: Jelonek, M. / Szczucka, A. / Worek, B. (2011): *Rozwój kapitału ludzkiego w Polsce: główne wyzwania. W: Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce. Raport podsumowujący pierwszą edycję badań.* PARP. Warszawa.

Choć różnice w poziomie kompetencji ogólnych uczniów szkół zawodowych i szkół pozostałych typów można tłumaczyć tym, że do tych pierwszych trafia młodzież słabsza, nie zmienia to faktu, że braki w zakresie tych kompetencji są istotnym deficytem, z którym młodzież opuszczająca takie szkoły trafia na rynek pracy. Deficyty te utrudniają absolwentom efektywne wykonywanie zadań zawodowych, gdyż takie kompetencje jak matematyczne, czy czytanie ze zrozumieniem, należy uznać za kompetencje stricte zawodowe (OECD, 2010).

Nawet tak wybiórczo przedstawiona charakterystyka uczniów szkół zawodowych i ich sytuacji pokazuje, że zasadnicze szkolnictwo zawodowe rzeczywiście nie stanowiło do tej pory atrakcyjnej ścieżki kształcenia dla uczniów kończących edukację podstawową i ich rodziców. Brak zainteresowania nim wydawał się więc całkowicie zrozumiały. Z drugiej strony, konsekwencje odwrotu od kształcenia zawodowego stawały się coraz bardziej dotkliwe dla polskiego rynku pracy, na którym zaczęło

brakować wykwalifikowanych robotników. W tej sytuacji coraz częściej pojawiały się głosy, iż konieczne jest większe różnicowanie ścieżek edukacyjnych młodych Polaków, uwzględniające zróżnicowanie sytuacji materialnej, potrzeb gospodarki, w tym szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw, które generują najwięcej miejsc pracy, a wymagają głównie kwalifikacji rzemieślniczych i technicznych (Centrum Doradztwa Strategicznego, 2007).

Przywrócenie właściwej rangi szkolnictwu zawodowemu, poprawa jakości kształcenia w tym obszarze i uczynienie ze ścieżki zawodowej atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla większej liczby młodych ludzi stały się więc priorytetowym zadaniem dla całego kraju, jak i dla poszczególnych regionów. Docenienie znaczenia szkolnictwa zawodowego dla równowagi na rynku pracy i zwiększania szans rozwojowych znalazło swoje odzwierciedlenie w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych, w priorytetach wydatkowania środków europejskich na rozwój kapitału ludzkiego w Polsce. Dopełnienie znalazło w długo przygotowywanej reformie szkolnictwa zawodowego, której postanowienia wejdą w życie od 1 września 2012 r. Reforma ta wprowadza szereg istotnych zmian, które mają zwiększyć efektywność i skuteczność kształcenia zawodowego, poprawić jego jakość oraz lepiej zharmonizować go z rynkiem pracy. Wśród tych zmian warto wymienić aktualizację istniejącej klasyfikacji zawodów i dopasowanie jej do Europejskich Ram Kwalifikacji, w tym podział zawodów na kwalifikacje oddzielnie potwierdzane w procesie kształcenia, możliwość uznawania kompetencji zdobytych w sposób pozaformalny i nieformalny, modernizację podstawy programowej kształcenia w zawodach oraz ściślejszą współpracę pomiędzy instytucjami edukacyjnymi i pracodawcami. Oprócz działań podejmowanych na szczeblu centralnym, ważne inicjatywy pojawiają się też na poziomie regionalnym. Na szczególną uwagę zasługuje w tym względzie Małopolska, która do modernizacji i rozwoju kształcenia zawodowego podeszła w sposób strategiczny, opracowując i wdrażając spójny i kompleksowy program jego wsparcia.

II. Małopolska: regionalne wsparcie rozwoju kształcenia zawodowego

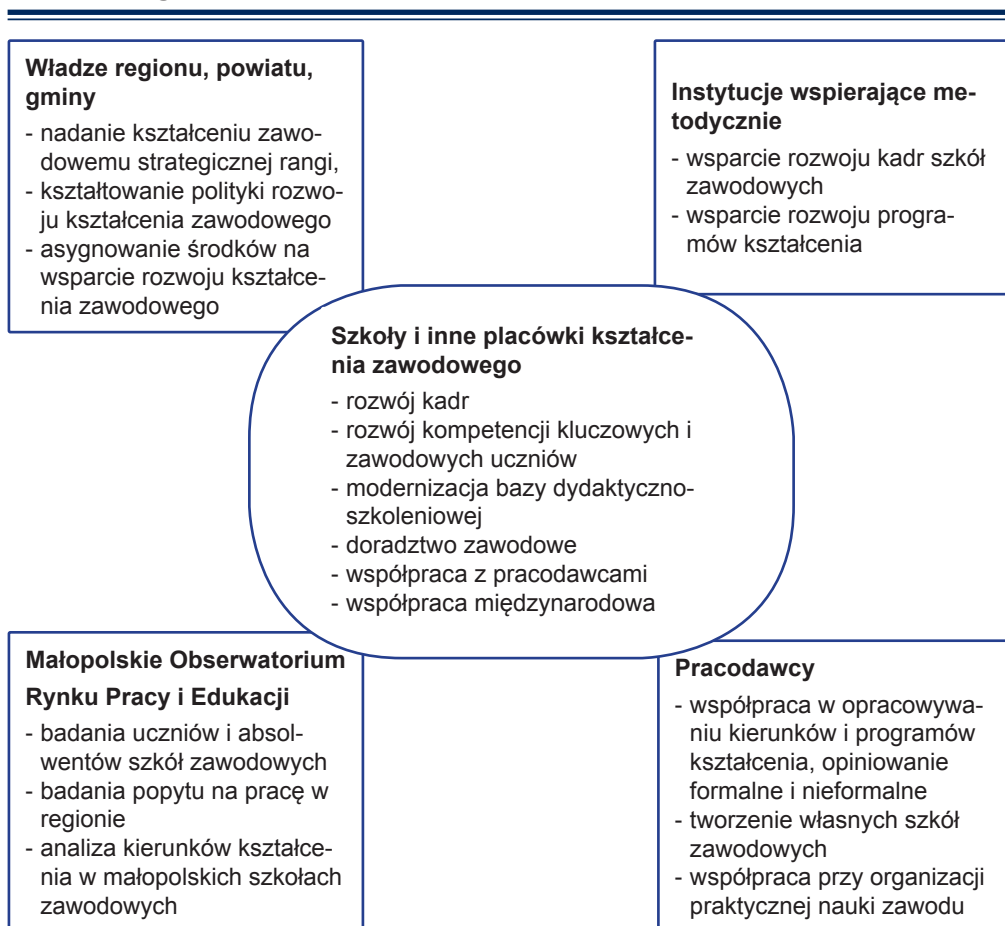
Znaczenie kształcenia zawodowego dla lepszej harmonizacji popytu i podaży na rynku pracy w Małopolsce dostrzeżono już dawno. Za koniecznością pilnych działań służących doskonaleniu nauczania zawodu w małopolskich szkołach przemawiał jeszcze niższy niż w całej Polsce udział uczniów szkół zawodowych wśród ogółu uczniów szkół ponadpodstawowych (15,3% dla Polski i 13,2% dla Małopolski w 2010/2011 r.) oraz zgłaszane przez pracodawców problemy ze znalezieniem właściwych kandydatów do pracy na stanowiskach robotników wykwalifikowanych. Rozwój tego typu kształcenia znalazł się więc wśród priorytetowych celów poprzedniej jak i obecnej strategii rozwoju Małopolski², a możliwość finansowego wsparcia działań w tym obszarze pojawiała wraz ze środkami unijnymi (z Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Ramy operacyjne dla rozwoju tego obszaru wyznaczył przygotowany przez Zarząd Województwa Małopolskiego we współpracy z podmiotami odpowiedzialnymi za prowadzenie szkolnictwa zawodowego (powiaty, gminy, podmioty niepubliczne) przy współudziale Małopolskiego Kuratora Oświaty, pakiet działań zmierzających do kompleksowego wsparcia tego obszaru. Działania te to:

2 Por. *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013. Małopolska 2015*. Kraków 2006; *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości*. Kraków 2011.

- diagnoza rynku pracy i edukacji,
- modernizacja oferty edukacyjnej szkół zawodowych i powiązanie jej z potrzebami pracodawców,
- doskonalenie kadry pedagogicznej szkół zawodowych,
- modernizacja bazy praktycznej nauki zawodu,
- pomoc stypendialna dla uczniów szkół zawodowych,
- popularyzacja i zmiana wizerunku szkolnictwa zawodowego³.

Kierunki podejmowanych w regionie działań służących rozwojowi kształcenia zawodowego wraz ze wskazaniem kluczowych aktorów tych zmian przedstawiono na poniższym schemacie.

Rysunek 1. Aktorzy i działania służące rozwojowi kształcenia zawodowego w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne.

3 Por. *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce. Projekt systemowy województwa małopolskiego*. Kraków 2011.

III. Podstawowe problemy kształcenia zawodowego w Małopolsce: diagnoza stanu

Punktem wyjścia do działań na rzecz wsparcia szkolnictwa zawodowego w regionie jest diagnoza jego stanu i monitoring zmian w tym obszarze przygotowywane przez Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji – projekt Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie Realizacja cyklicznych badań uczniów i absolwentów małopolskich szkół zawodowych, systematyczne badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców, barometr zawodów, a także liczne analizy oparte o dane zastane, dostarczają nie tylko istotne wskazówki pozwalające lepiej planować ofertę edukacyjną małopolskich szkół zawodowych, ale identyfikują też problemy i wyzwania, jakie stoją przed regionem w zakresie rozwoju kształcenia zawodowego.

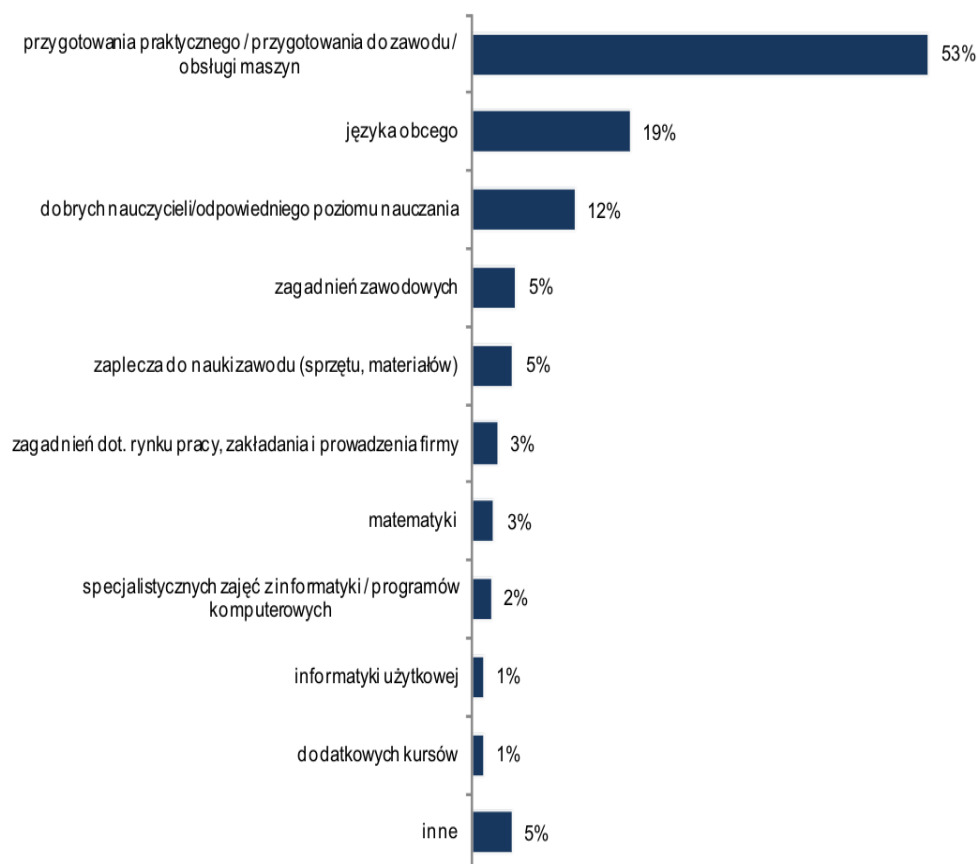
Większość problemów, z którymi boryka się szkolnictwo zawodowe w Małopolsce nie odbiega od tych, które występują na terenie całego kraju. Można do nich zaliczyć:

- *spadek zainteresowania kształceniem zawodowym na poziomie średnim*, skutkujący zmniejszającą się liczbą uczniów tego typu szkół, likwidacją placówek, łączeniem klas, w konsekwencji zaś powstającymi na rynku pracy lukami w postaci braku kandydatów do pracy na stanowiskach robotników wykwalifikowanych.

- *trudności ze znalezieniem pracy przez absolwentów, występowanie zjawiska bierności edukacyjnej i zawodowej wśród młodych ludzi (co czwarty absolwent małopolskiej szkoły zawodowej to tzw. NEETs: not in employment, education or training – czyli osoba bez pracy, poza kształceniem i szkoleniami)⁴.*
- *problemy z dopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.* Miarą tego dopasowania może być zgodność stanowiska, na którym pracują zatrudnieni absolwenci z ich wyuczonym zawodem i zdobytymi kompetencjami. Jak wskazują wyniki badań, w których oceniano tę zgodność, aż 43% pracujących absolwentów małopolskich szkół zawodowych stwierdziło, iż praca, którą wykonują nie jest zgodna z wyuczonym zawodem, 37% zadeklarowało pełną zgodność zawodu wyuczonego z wykonywanym, zaś 20% częściową (*Zawodowy start*, 2012: s. 24). Występowanie tego problemu wskazuje na potrzebę lepszego planowania swojej przyszłości zawodowej przez młodzież, konieczność wzmocnienia i popularyzacji doradztwa zawodowego, a także na zacieśnienie współpracy pracodawców i instytucji edukacyjnych w zakresie planowania kierunków kształcenia.
- *braki kompetencyjne absolwentów szkół zawodowych, których występowanie potwierdzają badania małopolskich pracodawców.* Jak wskazują badania najczęstszym powodem trudności rekrutacyjnych małopolskich przedsiębiorstw jest niespełnianie przez kandydatów oczekiwań przyszłego pracodawcy: taką odpowiedź wybierało 72% spośród pracodawców, którzy w 2011 r. poszukiwali pracowników do pracy i doświadczyli trudności związanych ze znalezieniem odpowiednich kandydatów na dane stanowisko (*Pracodawca – Rynek – Pracownik*, 2012: s. 31).
- *zbyt słabe przygotowanie praktyczne do wykonywanego zawodu, co utrudnia absolwentom podjęcie pracy.* Problem ten jest szczególnie dotkliwy na polskim rynku pracy, gdzie pracodawcy, ograniczając inwestycje w kadry, chcą zatrudniać kandydatów niemal w pełni przygotowanych kompetencyjnie do pracy, jaką mają wykonywać. (*Pracodawca – Rynek – Pracownik*, 2012: s. 21). Właściwa organizacja zajęć praktycznych stanowi więc jedno z ważniejszych wyzwań, jakie stoi przed szkolnictwem zawodowym. Jak do tej pory małopolskim szkołom zawodowym nie udało się temu wyzwaniu sprostać, o czym świadczą choćby opinie absolwentów, którzy za najważniejszą słabość szkoły, w której się uczyli uznali różnego rodzaju mankamenty zajęć praktycznych: twierdzili, że praktyk było za mało, były źle zorganizowane lub odbyły się w nieodpowiednim miejscu (*Zawodowy start*, 2012: s. 51).

4 Należy jednak dodać, iż aż 70% spośród małopolskich NEETsów szuka pracy, co pozwala je uznać za osoby bezrobotne, a nie – jak pozostałe 30% – bierne zawodowo.

Wykres 2. Czego zabrakło w szkole zawodowej?

Źródło: *Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Kraków 2012, s. 51.*

IV. Inwestycje w rozwój kształcenia zawodowego w Małopolsce

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła lepiej dostosować planowane w Małopolsce przedsięwzięcia do potrzeb i wyzwań, przed jakimi stoi szkolnictwo zawodowe w tym regionie. Potwierdziła, iż rozwiązanie istniejących problemów wymaga kompleksowego podejścia, w ramach którego niezbędne jest podnoszenie jakości kadry uczącej w szkołach zawodowych, położenie nacisku na rozwój kompetencji kluczowych uczniów tego typu szkół, umożliwienie im zdobywania umiejętności praktycznych oraz dążenie do pełniejszej harmonizacji kierunków kształcenia zarówno z potrzebami lokalnych i regionalnych rynków pracy, jak i z przewidywanym kierunkiem rozwoju polskiej i europejskiej gospodarki.

Realizowane w Małopolsce działania przygotowują dobry grunt i wsparcie dla wprowadzanej od września 2012 r. reformy szkolnictwa zawodowego, można wręcz powiedzieć, że wyprzedzają kierunki zmian, jakie niesie z sobą reforma. W tym kontekście Małopolskę należy bez wątplenia uznać za region, który stał się liderem w zakresie modernizacji kształcenia zawodowego. Wsparcie finansowe w postaci funduszy unijnych stworzyło dodatkowe możliwości, które Małopolska wykorzystwała w sposób strategiczny, planując realizację dużych i kompleksowych przedsięwzięć, które mają szansę zmienić wizerunek kształcenia zawodowego i uczynić z niego jeden z filarów budowania przewag konkurencyjnych małopolskiej gospodarki.

Najważniejsze realizowane obecnie działania, które służą rozwojowi kształcenia zawodowego w regionie to dwa projekty systemowe finansowane ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”⁵ oraz „Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce”. Ponadto ze środków Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego realizowane są projekty służące stworzeniu zintegrowanej sieci szkolnictwa zawodowego i ustawicznego m.in. poprzez budowę lub modernizację obiektów edukacyjnych, wyposażenie bazy dydaktycznej w odpowiedni sprzęt i oprogramowanie. Wiele szkół zawodowych, działając samodzielnie lub we współpracy z innymi szkołami, zakończyło lub kontynuuje własne projekty służące podnoszeniu jakości kształcenia, zdobywając środki z programów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego (*Nauka zawodu w małopolskich szkołach 2011, 2012*).

Ponieważ nie sposób przedstawić tutaj charakterystyki wszystkich regionalnych inicjatyw z tego obszaru, zaprezentowane zostaną tylko dwa najważniejsze ze względu na skalę i charakter przedsięwzięcia służące rozwojowi kształcenia zawodowego w regionie, tj. projekty: „Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce” oraz „Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce”.

5 Projekt realizowany jest od 2010 r. W latach 2007-2009 w ramach Działania 9.2 PO KL realizowano programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe. Do końca 2010 r. zrealizowano programy rozwojowe w 372 szkołach i placówkach kształcenia zawodowego, w tym 138 we współpracy z przedsiębiorstwami, w programie wzięło udział 16 tys. uczniów (*Nauka zawodu w małopolskich szkołach 2011, 2012*).

V. „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”⁶

Celem tego realizowanego od 2010 r. projektu jest modernizacja oraz podniesienie jakości kształcenia zawodowego. Projekt ma charakter kompleksowy, gdyż zakłada równoległe działania w kilku istotnych obszarach:

- *Rozwój kompetencji uczniów i umożliwienie im zdobycia dodatkowych kwalifikacji*, które zwiększą ich konkurencyjność na rynku pracy. Uczniowie mają możliwość uczestnictwa zarówno w zajęciach wzmacniających kompetencje kluczowe (przedmioty matematyczno-przyrodnicze, ICT, języki obce), jak i w specjalistycznych kursach zawodowych. Korzystają też z doradztwa zawodowego oraz dodatkowych staży i praktyk w przedsiębiorstwach. Do końca marca 2012 r. w projekcie wzięło udział 31 494 uczniów, wydano ponad 31,5 tysiąca certyfikatów, uprawnień i zaświadczeń pozwalających na lepszą adaptację na rynku pracy.
- *Modernizacja bazy dydaktycznej*. Od początku realizacji projektu w specjalistyczny sprzęt techno-dydaktyczny wyposażonych zostało ponad 190 szkół. W wielu wypadkach pozwoliło to na utworzenie zupełnie nowych, nowoczesnych pracowni (m.in. mechaniki pojazdowej, hotelarskich, obsługi konsumenta, spawalniczych, językowych, itd.). Poza sprzętem, aż 145 szkół zawodowych wyposażono w no-

6 Opracowane na podstawie dokumentów i materiałów projektowych przygotowanych przez zespół realizujący projekt „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”.

woczesne materiały dydaktyczne do prowadzenia zajęć/kursów, służące podniesieniu atrakcyjności i jakości kształcenia (specjalistyczne podręczniki, programy komputerowe, itp.).

- *Włączenie przedsiębiorców w proces modernizacji kształcenia zawodowego.* Od 2011 roku trwają prace zmierzające do zwiększenia wpływu pracodawców na kształtowanie szkolnictwa zawodowego w Małopolsce. Od 2012 roku przewiduje się intensyfikację prowadzonych działań oraz inicjowanie nowych przedsięwzięć mających na celu wzmocnienie współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami.
- *Współpraca międzynarodowa.* Od 2012 roku planowana jest realizacja komponentu ponadnarodowego. Województwo Małopolskie zawarło wstępne porozumienie z francuskim regionem Rhône-Alpes oraz niemieckim landem Turyngia. W ramach współpracy odbywać się będą m.in. warsztaty, seminaria oraz wizyty studyjne małopolskich uczniów i nauczycieli w firmach oraz centrach kształcenia praktycznego regionów partnerskich. Warsztaty i seminaria będą służyły prezentacji przygotowanych przez grupy ekspertów innowacyjnych form nauczania nowych technologii stosowanych w gospodarce.

VI. „Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce”⁷

Nie da się poprawić jakości kształcenia zawodowego bez inwestycji w nauczycieli i instruktorów pracujących w szkolnictwie zawodowym. Ostatecznie to od jakości nauczycieli w dużej mierze zależy jakość nauczania (Keeley, 2007). Dlatego strategicznym uzupełnieniem działań związanych z modernizacją kształcenia zawodowego w Małopolsce jest realizowany od 2010 r. przez Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli projekt skoncentrowany na doskonaleniu kwalifikacji i kompetencji kadr szkół zawodowych. Projekt ten wspiera zmiany wprowadzane w szkolnictwie zawodowym przez ustawę reformującą ten obszar szkolnictwa. Dzięki uczestnictwu w projekcie kadry szkół zawodowych (dyrektorzy, nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących, nauczyciele zawodu, pracownicy administracyjni) zdobywają wiedzę i umiejętności niezbędne dla realizacji założeń reformy. Tematyka organizowanych szkoleń, warsztatów i konferencji koncentruje się na najważniejszych dla reformy szkolnictwa zawodowego zagadnieniach: rozwoju kompetencji kluczowych, aktualizacji i poszerzaniu kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu, rozwoju kompetencji językowych, zwłaszcza uczeniu branżowego języka obcego, tworzeniu modułowych programów nauczania, internacjonalizacji procesu kształcenia i budowaniu sieci współpracy międzynarodowej oraz przygotowaniu nauczycieli do egzaminowania w specjalnościach w zawodzie nadających kwalifikacje na terenie całej UE.

7 W opracowaniu wykorzystano materiały przygotowane przez Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli – Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Tarnowie oraz informacje pochodzące ze strony internetowej projektu: www.kadrysz.edu.pl.

Podsumowanie

W sytuacji, gdy jakość kapitału ludzkiego decyduje o rozwoju gospodarki i przewagach konkurencyjnych regionów, dobre kształcenie zawodowe, dostosowane do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy jest niezbędnym elementem każdego systemu edukacyjnego (CEDEFOP, 2011). Zaniedbania, jakie w tym obszarze miały miejsce w Polsce doprowadziły do napięć i niedopasowań, których skutki dotyczą pracodawców mających trudności ze znalezieniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach i kompetencjach. Mimo, że sytuacja na rynku pracy w Polsce – a zwłaszcza sytuacja absolwentów – nie jest tak dramatyczna jak ma to miejsce w doświadczających skutków kryzysu wielu krajach UE, z nadzieją należy powitać przedsięwzięcia, które zmierzają w stronę odbudowania pozycji kształcenia zawodowego. Proces tej odbudowy nie będzie zapewne łatwy i nie będzie przebiegał bezproblemowo, bowiem będzie wymagał przewyciężenia wielu barier i ograniczeń. Poza ograniczeniami finansowymi, których roli nie można niedoceniać, może napotykać na bariery o innym charakterze. Do istotnych należą trudności we współpracy na styku różnych sektorów: edukacji, administracji, biznesu. Trudności te mogą wynikać z kierowania się przez te sektory odmienną logiką i dążeniem do realizacji swoich wewnętrznych celów, które choć same w sobie zrozumiałe, mogą utrudniać realizację celu wspólnego, jakim jest zbudowanie wysokiej jakości systemu kształcenia zawodowego, którego profil będzie na tyle na ile to możliwe dostosowany do wyzwań rozwojowych regionalnej i polskiej gospodarki. W tym kontekście szczególnie cenne są działania podejmowane w Małopolsce, gdyż uwzględniają one kompleksowość kształcenia zawodowego i fakt, iż istotne zmiany w tym obszarze wymagają ścisłej współpracy pomiędzy administracją, szkolnictwem i pracodawcami. Choć na długoterminowe efekty tych działań trzeba jeszcze poczekać, są one na pewno dobrym krokiem w stronę lepszego wykorzystania potencjału, jaki tkwi w kapitale ludzkim.

Bibliografia

- CEDEFOP (2011): *Medium-term priorities 2012-14*. Publications Office of the European Union. Luxembourg
- Centrum Doradztwa Strategicznego (2007): *Poziom dostosowania kształcenia w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych do wymogów rynku pracy – wyniki porównawcze w aspekcie regionalnym*. [online] http://www.praca-podkarpackie.pl/zalaczniki/79/745_Poziom_ksztalcenia.pdf [dostęp: 04.05.2012]
- GUS (2011): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011*. Warszawa. [online] <http://www.stat.gov.pl> [dostęp: 04.05.2012]
- Jelonek, M. / Szczucka, A. / Worek, B. (2011): *Rozwój kapitału ludzkiego w Polsce: główne wyzwania*. W: *Bilans Kapitału Ludzkiego w Polsce. Raport podsumowujący pierwszą edycję badań*. PARP. Warszawa
- Keeley, B. (2007): *Human Capital: How what you Know Shapes Your Life*. OECD
- Nauka zawodu w małopolskich szkołach 2011*. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Kraków 2012
- OECD (2010): *The Impact of the 1999 Education Reform in Poland*. OECD Education Working Paper nr 49. EDU/WKP (2010)12
- Osiecka-Chojnacka, J. (2007): *Szkolnictwo zawodowe wobec problemów rynku pracy*. Infos nr 16. Biuro Analiz Sejmowych. Warszawa
- Perspektywa (2011): *Perspektywa uczenia się przez całe życie*. Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji. Warszawa. [online] http://bip.men.gov.pl/images/stories/Karolina/plll2011_02_04.pdf [dostęp: 04.05.2012]
- Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2011*. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Kraków 2012
- Turek, K. / Czarnik, Sz. (2012): *Wpływ poziomu wykształcenia na karierę zawodową*. W: *Górnjak, J. (red.), Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku*. PARP. Warszawa
- UNDP (2007): *Edukacja dla pracy. Raport o rozwoju społecznym Polska 2007*. Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju. Warszawa
- Zahorska, M. / Walczak, D. (2005): *Polski system edukacyjny a rynki pracy w Unii Europejskiej*. Analizy i Opinie nr 51. Instytut Spraw Publicznych. Warszawa
- Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011*. Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Kraków 2012

Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji to projekt badawczy Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Obserwatorium **prowadzi badania cykliczne, jednorazowe oraz analizy desk research** małopolskiego rynku pracy.

Opracowuje również nowe rozwiązania w zakresie udostępniania i rozpowszechniania informacji o rynku pracy. **Zarządza Internetową Biblioteką Małopolskich Obserwatoriów.** Publikuje wskaźniki w module „Wizualizacji danych”.

Więcej informacji w serwisie
www.obserwatorium.malopolska.pl.

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie jest instytucją realizującą zadania Samorządu Województwa Małopolskiego w zakresie kreowania polityki rynku pracy. Inicjuje i wspiera skuteczne rozwiązania, które przyczyniają się do realizacji misji WUP w Krakowie „Kompetentny, wykwalifikowany i pracujący mieszkaniec Małopolski”.

Wydawca: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
plac Na Stawach 1, 30-107 Kraków
tel. 12 42 87 870, faks 12 42 29 785
e-mail: kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego